

результаты реформ позволяют нам говорить о будущих благоприятных перспективах узбекской спортивной индустрии и её инфраструктуры.

Список использованной литературы

1. Огиенко Н.А. Менеджмент физической культуры и спорта. Учебное пособие. - Костанай, КГПИ, 2018.
2. Mishal A.Leeds, Peter von Allmen «The Economics of Sports».2015.
3. Чеснова У.Л., Лебедев В.И. Предпринимательство в сфере физической культуры и спорта. Учебно-методическое пособие. Томск: Изд-во Томского политехнического университета, 2018.
4. Указ Президента Республики Узбекистан от 5 марта 2018 года за №УП-5368 «О мерах по коренному совершенствованию системы государственного управления в области физической культуры и спорта».
5. Малыгин А. Спортивный маркетинг. М.: ООО «Издательство «ПЛАНЕТА». 2018.

Н.Ш. Шоқанова, ғылыми жетекші Г.Т.Самиева
Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеті
Семей қаласы, Қазақстан
Nazerke_shokankyzy@mail.ru

ШҚО ТУРИЗМІ ЖӘНЕ ОНЫ ЖЕТІЛДІРУ ЖОЛДАРЫ

Аннотация. Шығыс Қазақстан облысының мәдени-танымдық туризмді дамыту үшін үлкен әлеуметтік мүмкіндіктері бар. ШҚО-ның тек қазақстандық қана емес, сонымен қатар әлемдік туристік нарықта әлеуетті бәсекеге қабілеттілігін көрсете алатын айырықша табиғи-географиялық, климаттық, бальнеологиялық, мәдени-тарихи ресурстары бар. Жалпы табиғи климаттық жағынан Шығыс Қазақстан туризмді дамытуға қолайлы аймақ. Мұнда дала, шөл және таулы тайга ландшафтары ұштасады. Жұмыстың жалпы мақсаты ШҚО туризмді дамыту. Қазіргі кезде туризмге экономика салаларының бірі ретінде терең мән беру және де туризмнің жаңа жұмыс орындарын ашудағы, еліміздің инфрақұрылымын дамытудағы тиімділігін арттыру.

Кілт сөздер: туризм, инфрақұрылым, бюджет, рекреациялық аймақ, экономика.

Қазақстанның халықаралық туризмге енуінің өзіндік болашағы бары белгілі. Біздің әлеуетті нарықтарымыз - Ресей, Қытай, Еуропа, Таяу Шығыс. Тек Ресей мен Қытайдың өзі ғана 150 миллионнан астам туристермен қамтамасыз етеді. Бүгінде Қазақстан 52 елмен визасыз режимге көшу жөнінде келісімдер жасалған. Солай бола тұра Қазақстан туризмінің бүгінгі даму қарқыны бар әлеуетті толық пайдалануға мүмкіндік бермей отыр. Әлемде біз жайлы туристік мақсатпен баруға тұратын ел ретінде әлі өте аз біледі.

Бірнеше халықаралық жәрмеңкелерге қатысу күтетін әсерге қол жеткізуге мүмкіндік бермей отыр. Туристік саланың дамуының төмен деңгейі елдің туристер үшін жағымды имиджін қалыптастыру мәселесіне қатысты ғылыми зерттеулердің жоқтығымен де тікелей байланысты. Қазақстанда туризм саласында белсенді PR-компаниялар, имидждік жобалар жасау мәселесі бойынша кешенді және жүйелі

талдаулар жүргізетін ғылыми-зерттеу құрылымы жоқ. Елімізде қалалар мен аймақтардың туристік имиджін көтерумен шұғылданатын мықты мемлекеттік-жекеменшік ұйымдар да жоқ. Аналитиктердің айтуынша, «туркомпаниялардың 80 пайызынан астамы қазақстандықтардың шет елдерде демалуын ұйымдастырумен шұғылданады, демек, олар шетелдік турөнімдерді сату-сатып алумен айналысады».

Осыдан келіп, республиканың қазіргі туристік нарығындағы жағдай маркетингті қолдануды, жаңа тұтынушының басты ерекшеліктерін зерттеуді, туристік қызметтерді қолданушының уәждемесі мен мінез-құлық ерекшеліктерін айқындауды талап етеді. Сол себепті туристерге арналған экспресс-жолсілтеуші ақпараттық өнімдерді дайындаудың маңыздылығы өз-өзінен айқындалады.

ШҚО туризм саласы қай бағытта дамиды?

Шығыс Қазақстан облысы туризмді дамытуға ең қолайлы өңірлердің бірі. Облыс аумағында Алакөл мен Зайсанға, Алтайға, Қатонқарағайға, Берел қорғанына саяхаттап келетін туристер саны аз емес. Тек олардың басым көпшілігі өз азаматтарымыз. Яғни, облыста негізінен ішкі туризм ғана әлсін-әлсін дамып келеді.

Өңірдегі инфрақұрылымды дамытуға республикалық және облыстық бюджеттен барлығы 4 млрд теңге бөлініпті. Бұл қаражаттың басым бөлігіне жолдар жөнделмек. Атап айтқанда, 112 шақырым тас жолға орташа деңгейдегі жөндеу жұмыстары жүргізілетін болады. Оның 112 шақырымы облыстық маңызға ие трассалар. Туристердің басым көпшілігі Қазақстанның өзге өңірлерінен келетіндіктен ең алдымен солардың жүріп-тұруы үшін ыңғайлы жағдайлар жасалады [1].

Жалпы, биыл Алакөлдің жағалауына жүргізілген реконструкция нәтижесінде демалыс аймағы адам танымастай болып өзгерді. Бұл жұмыстар әлі де болса жалғасуда және ол үшін жергілікті бюджеттен 500 миллион теңге бөлінген. Қазіргі таңда жағажай күрделі жөндеуден өтіп, жаңа автовокзал өз жұмысын бастады. Сондай-ақ, туристердің автокөліктері үшін тұрақ салынып, көшелер мен жағажайды жарықтандыру жұмысы жүргізілді. Бұдан бөлек Алакөл жағасында жаңа саябақ та салынған. Мұнда қазір көгалдандыру жұмыстары әлі жалғасып жатыр.

Туризм басқармасындағылардың айтуынша, нысандардың инфрақұрылымын жақсарту, бағаларды реттеу, демалыс орындарының санын арттыру секілді шаралар да қолға алынған. Қазіргі таңда Шығыс Қазақстан облысы ішкі туризмнің даму көрсеткіші бойынша республикада Астанадан кейінгі екінші орынды алады. Тек 2016 жылдың алғашқы 9 айының өзінде өңірге 400 мыңға жуық турист саяхаттап келіпті. Биыл қаңтар-маусым айларында қонақ үйлер мен демалыс орындарына келген туристер саны 169 274 адамды құраған. Бұл өткен жылдың осы кезеңімен салыстырғанда 3,6 пайызға аз. Дегенмен, қонақ үйлерге соқпай, тек табиғатты тамашалап кететін саяхатшылардың саны күрт артып отыр (10 681 адам – 31,8%-ға артқан). Жалпы, облыста қонақтардың қонуына арналған 463 қонақ үй бар. Олардың барлығында 8516 бөлме, 26 370 орын бар.

Облыстық Туризм басқармасы басшысының айтуынша, ішкі туризм жайын реттеп алған соң шетелден келетін қонақтардың санын арттыруға да күш жұмсалатын болады. Әзірге көрші Қытай мен Ресей азаматтарына басымдық берілмек. Қазірдің өзінде шетелдіктерге турпакет сатуға арналған TourEast.kz интернет-порталы төрт тілде (қазақша, орысша, ағылшынша және қытайша) жұмыс істеп тұр. Порталда 18 туроператор 35 бағыт бойынша өз қызметтерін ұсынады. Сондай-ақ, көрші елдердің БАҚ өкілдері арқылы жарнамалық роликтер айналып жатыр. Ал, Қытай азаматтары үшін визасыз режим іске қосылған.

Енді осы «Алтай жауһарларын» жүзеге асыру мақсатында ШҚО-да бірнеше қоғамдық ұйымдар мен бірлестіктердің де жұмыс істей бастағанын айта кету керек. Солардың бірі, әрі ең ірісі – Шығыс Қазақстан облысының Туристік қауымдастығы.

Ұйымның құрылғанына әлі бір жыл болған жоқ. Дей тұра өңірдің туризм саласын дамыту үшін ұйым өкілдері тындырымды істер атқарып жүр. Қауымдастық атқарушы директоры Серік Жүнісовтің айтуынша, «Алтай жауһарлары» кластерінің орталығы ретінде Өскемен қаласы бекітілген. Өскеменнің іргесінде сондай-ақ, Алтай Альпісі, Нұртау, Алтай барыстары секілді тау-шаңғы базалары бар. Алтай Альпісі ТМД елдері арасында ең үздік 10 шаңғы курортының қатарына енеді [2].

Туризмді дамытуда орын алып отырған қиыншылықтар немесе мәселелер.

Туризм саласының дамуы, елде салыстырмалы түрде жақын арада басталды. Бірақ жылдан-жылға бұған көбірек мән берілуде. Шетелдік туристік ұйымдардың өркендеп өсуінің бірден бір көзі олардың көрсететін қызметтерінің сан алуандығы мен сапасы болып табылады. Ал біздің елімізде бүгінгі таңда барлық қажетті атрибуттары бар толыққанды біртұтас туризм жүйесі әлі жоқ.

- Туристік ұйымдарда әлі қызмет көрсетудің жарнама, сату қызметі, көлік, орналастыру, тамақтандыру сынды компоненттер жолға қойылмаған

-Туристік және көлік инфрақұрылымдарының жеткіліксіз дамуы.

-халықты жайғастыру нысандарының, санаториялық курорттық мекемелердің моральдық жағынан тозуы

-туристерге арналған тұру орындарының сапасының халықаралық талаптарға сай келмеуі

-экскурсиялық нысандарға немесе көрікті ландшафтарға баратын жолдардың нашар күйі

-шұғыл жағдайда жылдам көмек көрсету үшін сенімді жедел байланыс құралдары мен мүмкіндіктердің шалғайдағы аудандарда болмауы

-рекреациялық аймақтардың экологиялық проблемасы

-облыстағы туризмнің әлемдік нарыққа жеткіліксіз шығуы, жарнамалық ақпараттың жеткіліксіздігі

Туризмді жетілдірудің алғы шарттары.

Осы аталған мәселелер төңірегінде оларды шешу жолдарын ұсынуға болады

-шетелдік азаматтардың виза алуын жеңілдету, оларды жергілікті жері бойынша тіркеуге алу,

- туризм кәсіпкерлеріне жеңілдетілген несие және субсидия беру,

-туризмді дамытатын көшбасшыларды оқыту.

-таулы гидсеріктердің мектебін ашу

-еуропалық үлгі бойынша курорттардың кешенді дамуы

-туризмді дамытуға арналған бағдарламаларды мемлекет бюджетінен қаржыландыру

- облысқа туристерді шақыру үшін алдымен жарнама жасау қажет.

- турлар мен маршруттарды ұйымдастыру ондағы жолдар мен көліктерге де тікелей байланысты, әсіресе шалғай ауылдарға баратын асфальт жамылғы төселмеген жолдарды автокөліктер жүре алатындай етіп жөндеу, тұрақты қатынас орнату керек.

-Қазақстандық және шетелдік азаматтардың әртүрлі туристік қызметтерге қажеттілігін қанағаттандыру үшін кең мүмкіндіктерді қамтамасыз ететін қазіргі заманғы тиімділігі жоғары және бәсекеге қабілетті туристік кешен құру[3].

Қорытындылай келе, Қазақстан әлемде туристік бағытта әлі де болса белгісіз ел. Сондықтанда Қазақстанның туристік бейнесін көтеру үшін бірқатар кең көлемде шаралар қажет. Негізгі шаралардың бірі туристік фирмалар мен агентстволардың халықаралық туристік жәрмеңке, көрме конференция т.б. әлемдік деңгейдегі шараларға қатысуы және Қазақстан жерінде де өткізуі қажет. Қазақстанда Еуразияның қоғамдық және мәдениет орталығын жасау үшін конгрестік туризмді

дамыту маңызды. Туристік бет-бейнені қалыптастыру үшін туристік хабарлама орталықтарын ұйымдастыру, сондай-ақ шет елдердегі Қазақстан елшілігіндегі өкілетті тұлғаларды араластыру жұмыстарына көңіл бөлуі керек. Еліміздің туристік қуатын жарнамалауда ұлттық әуе қатынасын және басқа да транспорттық кәсіпорындарда пайдалана білуі, шет елдерде Қазақстан туралы жоғары сапалы полиграфиялық үнтаспаларды уағыздау жұмысына көңіл бөлуі, сонымен бірге Қазақстанда әлемдік деңгейде әр түрлі мәдениет, спорт, туристік шараларды өткізу қажет деп ойлаймын .

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. *Аблайханова Г., Хабрахманов Р.* Экотуризм в РК / Аль-Пари №7. 2017
2. *Ердаулетов. С.Р.* Основа туризма Казахстана / Ақиқат. № 2. 2017
3. Шығыс Қазақстан облысының туризмінің ерекшеліктері / Деловой мир Казахстана. № 52. 2016.

Г.Д. Тохирова, М.В. Халимова
Андижон давлат университети
xijraneldarovna@mail.ru

ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИГА ЛИДЕРЛИК УСЛУБЛАРИНИНГ ИЖТИМОЙ ПСИХОЛОГИК ТАЪСИРИ

Аннотация. Ушбу мақолада бугунги кунда Республикамизда олиб борилаётган тадбиркорлик фаолияти борасидаги ислохотлар 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришининг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясига мувофиқ инвестиция муҳитини яхшилаш, қулай ишбилармонлик муҳитини яратиш ва кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг жадал ривожланишини рағбатлантиришга қаратилган кенг қўламли жараёнлар ҳақида сўз боради. Тадбиркорларга яратилган имкониятлар ва улардан фойдаланиш усулларининг илмий ижтимоий асослари, бошқарув услубларининг таърифлари ёритилган.

Калит сўзлар: ҳаракатлар стратегияси, тадбиркорлик, бошқарув услублари, авторитар услуб, демократик услуб, либерал иш услуби.

"Тадбиркор" тушунчаси тадбиркорнинг энциклопедик луғатида қуйдагича таърифланади; Тадбиркорлик - шахсий даромад фойда олишга қаратилган фуқроларнинг мустақил фаолияти. Бу фаолият ўз номидан ўз мулкый маъсулияти ва юридик шахснинг юридик масъулияти эвазига амалга оширилади. Тадбиркор қонун томонидан таъқъиқъланмаган барча хўжалик фаолияти шу жумладан воситачилик сотиш, сотиб олиш, маслахат бериш. қўйимматбаҳо қоғозлар билан шуғулланиши мумкин" [2].

Тадбиркорлик психологиясининг предмети тадбиркор шахси, унинг жамиятдаги ҳулқ-атвори ва тадбиркорлик фаолиятларининг ўзига хос томонларидир, Тадбиркорлик фаолияти илмий ташкил этиш-бу шундай вазифалар мажмуасини ҳал этади, унда муайян тадбирлар амалий жорий этилиши учун тадбиркорлик фаолияти жараёнларини ва уларнинг бажарилиш шароитлари назарий илмий таҳлил қилинади, амалий таҳлилларнинг ўзи эса ҳозирги замон фани ва илгор тажрибага асосланади. Ҳар бир тадбиркор уз фаолиятини бошқаришда индивидуал ва қайтарилмас булиши лозим. Бунинг боиси ҳар бир бошлиқ ўз иш фаолиятини, бошқарув фаолиятини ўзига хос тарзда ташкил этишидадир.[3] Ижтимоий